

**ОСНОВИ ЕПІСТЕМОЛОГІЇ ПРАВОСЛАВ'Я
ДОБИ ПОСТМОДЕРНУ
(ЗА «АПОЛОГЕТИКОЮ» ОТЦЯ ВАСИЛЯ ЗЕНЬКОВСЬКОГО)**

***Матюшко Богдан Костянтинович**
кандидат філософських наук, доцент,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова.
bogdanphil@bigmir.net*

Протягом останнього десятиліття в колах українського суспільства, так чи інакше причетних до гуманітарної освіти, утвердилася думка, що світоглядні орієнтири постмодерну є не скільки одними з багатьох наявних, стільки панівними, і навіть виключно панівними, в першу чергу в царині моралі і вибору смисложиттєвих цінностей.

Таке переконання дуже часто переходить межу тенденційності, оскільки на його основі щораз більше йдеться про цілковиту відмову від традиційної духовної спадщини народів світу, особливо європейських. Поряд з нівелюванням цінностей родини, моральної чистоти, поваги до старших, зрештою, всього, що уможливило не лише передачу культурної спадщини від покоління до покоління, а й саме існування українського народу і людства взагалі, відбувається абсолютизація часто необґрунтованого плюралізму в науці, міжособистісних стосунках, вирішенні питання про добро і зло. Позірна «деконструкція» традиційних цінностей обертається не лише трагедіями ошуканства молодих людей у найвразливішому віці, десятками мільйонів зламаних доль. Знищення всього найкращого, чим живе український народ уже не одне тисячоліття своєї історії, що відбувається на догоду черговій філософській моді, неминуче веде до повного знецінення людини як особистості, що в кінцевому підсумку ставить під загрозу її фізичне існування.

У зв'язку з цим гострої актуальності набувають філософські вчення, які за своїм характером дають адекватну відповідь на негативні, нищівні світоглядні та культурні явища сьогодення. Вони мають у своїй основі християнську, конкретніше, православну традицію, причому, з'явившись у середині та другій половині ХХ століття, тобто одночасно з постмодерном, цілком здатні виступити його альтернативою.

До таких вчень серед іншого належить спроба осмислення наукового знання ХХ століття на основі православної філософської і теологічної традиції, представлена в книзі «Апологетика» [1],

виданій 1957 року відомим представником філософської думки в українській діаспорі, священником, педагогом, філософом та істориком філософії Василем Васильовичем Зеньковським (1881 – 1962). Українець, народжений у місті Проскурів (нині Хмельницький) у ролині вчителя, який водночас був церковним старостою, під впливом російського нігілізму в підлітковому віці пережив кризу віри. Згодом, повернувшись до Бога і Православної Церкви, отримав освіту в Київському університеті святого Володимира (нині Національний університет імені Тараса Шевченка), став визнаним православним мислителем. У 1915 році обраний екстраординарним професором кафедри філософії рідного університету, а протягом п'яти місяців 1918 року був Міністром віросповідань в уряді Гетьмана Павла Скоропадського. За два роки, після його поразки, назавжди залишив Батьківщину. В.Зеньковський по кілька років жив у Югославії, Чехословаччині, а від 1926 року і до кінця життя – в Парижі, де 1942 року прийняв сан священника, продовжуючи працювати в освіті й науці. Пишучи російською мовою та працюючи переважно в колі російської культури, зберіг і розвинув ідеї видатних українських філософів, особливо Григорія Сковороди і Памфіла Юркевича.

Маючи особистий досвід втрати і віднайдження віри в Бога, будучи обізнаним з новітніми на той час західними і вітчизняними філософськими вченнями з перших рук, він залишив нам не лише фундаментальну «Історію російської філософії» [2], яка стала найширшою за обсягом матеріалу та проведених узагальнень. В.Зеньковський видав сотні статей і рецензій у російськомовних емігрантських релігійних та філософських журналах, десятки брошур і книг на православну тематику в різноманітних галузях знань: педагогіка, психологія, філософія, літературна критика, богослів'я та інші.

Ми звертаємося до його творів у наступному ключі: якщо секуляризація сучасної, модерної, а за нею і постмодерної культури являє собою спробу вироблення нерелігійного світогляду і стилю життя, побудовану на ідеї альтернативи «релігія-наука», то наскільки виправданою є ця альтернатива? І чи є категорична заміна релігії і сформованих нею світоглядних орієнтирів чимось іншим взагалі адекватною спробою вирішення даного питання, особливо зважаючи на проголошувану постмодерністами плюралістичність дійсності?

В контексті вищеназваної альтернативи особливо доречним виглядає наступне міркування відомого сучасного канадського філософа Чарльза Тейлора, автора книги «Секулярна доба»: «Напиркінці ХІХ ст. ми вже маємо цілком сформовані альтернативи, наявні в нас сьогодні. Людей можуть приваблювати ті чи ті з них, частково через їхні погляди на науку – хоча й тут... критичну роль усе ж відіграють їхні моральні онтології. Та сьогодні, наприклад,

натуралістичний матеріалізм не лише пропонує себе, а й подається як єдиний погляд, сумісний з найпрестижнішою інституцією модерного світу – себто наукою. Цілком зрозуміло, як ця потужна ідеологія може збудити сумніви людини щодо власної віри та власної здатності змінитися, а також підозри, що її віра є дитячою та недоречною; як наслідок, людина втрачає віру, хай навіть із жалем та ностальгією» [3, с.53-54]. Ці рядки, написані 1999 року, не лише свідчать про секуляризаційні узагальнення сучасної науки як один з можливих, а не виключний, єдино правильний висновок. Особливо важливими тут виступають слова про «моральні онтології», тобто визначення критеріїв оцінки в площині добра і зла всіх інших світоглядних проблем. Інакше кажучи, протиставлення релігії і науки, а за ними традиції і сучасності мають у своїй основі сторонній чинник: визначення того, наскільки комфортно почуватиметься людина внаслідок віддання переваги тій чи іншій частині відомої альтернативи. Думка Е.Тейлора перегукується з одним з висновків В.Зеньковського, оприлюднених 1948 року в «Історії російської філософії»: «ключ до (тут і далі – кури в оригіналі. – Б.М.) *діалектики* російської думки слід, по-моєму, шукати в *проблемі секуляризму*. Звісно, секуляризм може мати дві різні форми. Секуляризм означає стільки ж захист свободи дослідження, свободи філософської наукової думки, скільки може означати і принципове відкидання релігійної установки духа... Секуляризм на Заході пішов дуже рано другим шляхом, і вся історія західної культури розвивалася під знаком боротьби з Церквою та рішучим відкиданням усього, що з якого-небудь боку може обмежити принцип «автономії» сфер культурної творчості. На цьому ґрунті створилися в умовах західної культури дуже заплутані і неправильні її відносини з Церквою, з християнством взагалі. Вся парадоксальність, і разом з тим уся трагічність західної культури пов'язана з тим, що основні теми, які донині надихають там творчість, генетично і по суті пов'язані з християнським благовістям, – а розв'язання цих тем шукають обов'язково поза християнством» [2, с.886-887].

Як відомо, апологія – жанр захисної промови або письмового твору, в якому спростовуються закиди, звинувачення тощо, висунуті проти певної людини або вчення. Про нього знаємо з античної історії та філософії (перший діалог Платона так і зветься – «Апологія Сократа»). Але особливої вагомості набуває відповідний захист християнства в перші чотири століття існування Церкви, який проводився освіченими віруючими, знаними як апологети: Кондрат, мученик Юстин Філософ, Оріген, Квінт Тертуліан, Лактанцій та багато інших. Від доби Нового часу і до наших днів апологетика являє собою філософсько-богословську дисципліну, найголовніше завдання якої і полягає в доведенні спільності між християнською релігією

і досягненнями сучасної науки, особливо природознавства. Як освітній предмет, апологетика – невід’ємна складова підготовки кожного священнослужителя.

Книга отця Василя Зеньковського являє собою систематичний виклад його відповідних поглядів. Вона складається з вступу і трьох частин: «Християнська віра і сучасне знання», «Християнство в історії» та «Християнство як Церква». У повному виданні до неї долучаються три додатки. Ми зупинимося на її перших розділах, оскільки по-перше, масштабність її змісту потребує значно ширшого висвітлення, а по-друге, саме у вказаному фрагменті і викладені думки, які нас цікавлять. Зауважимо також, що, як впливає зі змісту аналізованої праці та контекстів вживання слів «християнство» та «християнський», мова йде саме про Православ’я.

Приступаючи до вирішення питання про співвідношенні релігії і науки, отець Василь відзначає той факт, що саме християнство виступає джерелом класичної науки, і таким чином, додамо ми, і наступних її історичних форм: некласичної та неонекласичної. Він пише: «в античному світі, за рідкісними винятками, визнавали в бутті різні «сфери» – тоді не було чіткого усвідомлення *єдності* буття, – і тільки християнство з його вченням про Бога як Творця всіякого буття, остаточно зміцнило вчення про єдність буття. Звідси й розвинулася ідея про *всезагальне значення принципу причинності*, що й визначило весь лад сучасного наукового знання» [1, с.328-329]. Отже, знайдено онтологічну основу науки.

Що стосується закидів християнству про його «нерозумність», суперечність канонам наукової та філософської раціональності, то в дійсності стан справ інший. «Християнство, – веде далі мислитель, – настільки високо цінує розум, що може бути назване «релігією розуму». Син Божий, Господь Ісус Христос іменується в Євангелії (Йоан, Р.1, в. 1) «Логосом», а «Логос» означає і «слово», і «розум». Так, у тропарі Різдва Христового Церква співає: «Різдво Твоє, Христе Боже наш, засвітило світові світло розуму». Нічого *нерозумного* немає і не може бути в християнстві, хоча його істини і перевищують наш розум: вони *над розумні, але не нерозумні*» [1, с.329]. В цьому відношенні показовою є помилка Льва Толстого, що як мислитель намагався керуватися вимогами класичного раціоналізму і з цієї причини «над розумне ототожнював з нерозумне і тому відкидав християнське вчення про Трьєдиного Бога» [1, с.329].

Справді, людський розум має свої добре відомі межі: «в людини є дуже багато *нераціонального знання*, тобто знання, яке не визначається нашим розумом і не залежить від нього, але разом з тим є справжнім знанням, яке має величезне значення в нашому житті. До нього входить усе те, що підказує нам наше серце, наші почуття, інтуїція» [1, с.331]. Посилаючись на думку Блеза Паскаля

«Серце дає нам знання, про основи якого нічого не знає наш розум», філософ зауважує: «в нашому житті цьому «знанню серця» (іноді помилковому, як бувають помилковими і висновки нашого розуму) належить цілковито виключне місце, ним ми керуємося переважно у найважливіших випадках нашого життя. Коли ми спробуємо покластися у таких випадках на наш розум, то саме тоді нам зрозуміло, який «короткозорий» наш розум, яка велика його обмеженість. Коли ж справа стосується того, що вище за наше буття, «по той бік», то наш розум або просто німує, або підказує нам нерозумні речі (про що й говорить Псаломспівець: «сказав *безумець* – нема Бога»)» [1, с.331].

Ця дихотомія – роздвоєння пізнавальної сили людини («поряд з розумом і його ідеями стоїть серце з його осяяннями» [1, с.331]) поглиблюється в свою чергу знаменитими антиноміями чистого розуму, відкриття яких Імануїлом Кантом В.Зеньковський називає «геніальним». Вони являють собою «ті *суперечливі* судження, які стоять перед нами з *однаковою непорушністю*: кожен член антиномії виключає, одначе, інший, поєднаний з ним. Сам *зміст* антиномій, як їх наводить Кант (наприклад, «світ кінцевий» – «світ нескінченний», «світ має початок» і «світ не має початку»), спричиняв не раз багато зауважень, але наявність антиномій у нашому розумі не може підлягати запереченню» [1, с.332].

Особливої уваги варта віра як пізнавальний чинник. До його царини певним чином, особливо у вигляді гіпотез, включається і наука, тому питання про віру, особливо її співвідношення зі знанням, як ключова гносеологічна проблема християнства з часів його появи, стає епістемологічним. З одного боку, розум має межу в тому, що його перевищує, а з іншого – «обмеженість сил розуму не заважає нам визнавати *реальність* того, що «надрозумне», що не досягається нашим розумом. У цьому разі робота нашого розуму *доповнюється* нашою вірою, – і це поєднання розуму і віри можливе тому, що і розум, і віра суть прояви життя одного й того самого людського духа» [1, с.332]. Цілком природно, що зміст віри і розуму може не збігатися, суперечити один одному, прикладів чого більш ніж достатньо, «але їх *внутрішня єдність* впливає з того, що і розумові, і вірі притаманна *світлоносна сила*, яка дається нам Христом. За словом апостола Йоана (Р. 1, в. 9), Господь «просвітлює кожну людину, яка приходить у світ»; від *цього* світла, яке приноситься в душу Христом, походить і світло розуму, і світло віри. Тому їх *повна* єдність можлива лише тоді, коли ми в Христі. Якщо ж дух наш не живе в Христі, то тут легко виникає ніби стіна між розумом і вірою» [1, с.332].

Подальші міркування автора «Апологетики» розвиваються в двох напрямках: можливість застосування розуму, тобто раціонального пізнання, в осягненні істин Об'явлення і визначення суб'єкта пізнання. Що стосується першого з них, то отець Василь

позитивно відповідає на питання про можливість розуму підходити до вчень Божественного Об'явлення зі своїми засобами і уточнює раніше висловлену думку: «твердження віри, яка спирається на Об'явлення, можуть бути надрозумними, тобто перевищувати сили нашого розуму, але не можуть бути нерозумними, тобто містити в собі протиріччя» [1, с.332]. Що стосується другого, тобто суб'єкта пізнання, реальність і дієвість якого є цілком очевидною, то, окрім співвідношення віри і розуму, в його визначенні бере участь відповідь на питання про співвідношення між окремим індивідом, особою людини і певною спільнотою людей, яка здійснює пізнавальний процес: «християнська віра допускає і навіть вимагає застосування розуму до з'ясування своїх тверджень, але умовою істини є наш хід за Христом, хід за Церквою. Індивідуальний розум часто виявляється немічним; ми повинні прислухатися до *церковного розуму*, як він виявлений у Вселенських Соборах, у Священному Переданні. Взагалі *не віра створює конфлікт з розумом*, а розум, який відірвався від Церкви, може вступати в конфлікт з даними віри» [1, с.332-333].

Так виявлено механізм секуляризації культури загалом і науки зокрема, який діє в Західній Європі від доби пізнього Відродження і Нового часу до наших днів. Окреслюючи загальні питання будови і функціонування наукового знання, філософ не лише визнає реальність конфліктів між сучасною наукою і релігією, але й висловлює думки, близькі до ідеї Карла Поппера про фальсифікацію як джерело розвитку науки та Пола Фесрабенда про необхідність вільної наукової творчості: «такі розходження не повинні нас засмучувати, їх не треба замовчувати, але слід пам'ятати, що гіпотези, які створюються наукою, перебувають у неминучій мінливості – одні падають, інші підіймаються. Вивчення природи не може не бути вільним, але саме тому воно не стоїть на одному місці. Ці зміни й коливання в наукових побудовах можуть засмучувати нашу релігійну свідомість, але ми повинні чесно і прямо констатувати розходження (в наш час) тих чи інших тверджень науки і вчень нашої віри. Але істина одна; наша віра в Христа і є віра в Істину (як Сам Господь сказав: «Я є істина, дорога і життя»)» [1, с.333].

Говорячи про необхідність відрізнити вчення віри від тих вчень, які мають своє джерело не у вірі, В.Зеньковський наголошує на тому, що «християнство (тут з найбільшою очевидністю йдеться саме про Православ'я. – Б.М.) не знає жодного «обов'язкового» для віруючих світогляду – ми вільні в тому синтезі науки й філософії, який зветься «світоглядом». Щоправда, в Середні віки і навіть у Новому часі західне християнство встановлювало деякий обов'язковий для віруючих світогляд – але саме це нав'язування віруючим певного світогляду призвело до того трагічного відходу багатьох віруючих на Заході від Церкви, який мав незліченні сумні

наслідки для Церкви і для культури» [1, с.333]. Звідси випливає також обмеження сфери пізнавального застосування віри: вона має «обмежуватися лише основними й принциповими питаннями» [1, с.333], найважливішим з яких як для віри, так і для розуму є можливість дива.

Ця можливість полягає в допущенні настання такої події, яка виходить за рамки відомих умов і причинно-наслідкових зв'язків. Як побачимо далі, диво може знайти й своє цілком раціональне, математичне обґрунтування. Як відомо, класичний детермінізм, властивий одноіменному історичному різновидові науки, по суті справи виключає можливість дива як певної випадковості, що не відповідає причинно-наслідковому зв'язку. Тому питання «принцип детермінізму правильно виражає загальну тенденцію наукової підсвідомості, але чи є підстави стверджувати *всезагальну* й абсолютну силу причинності?» [1, с.334] стає риторичним. Але мислитель звертає увагу на пояснення випадковості, дане французьким математиком, економістом і філософом XIX ст. Антуаном Огюстеном Курно, який запропонував «таке поняття випадковості, яке не лише не суперечить ідеї причинності, але *навіть з неї випливає*» [1, с.335]. Його ілюструє досить простий математичний приклад: якщо одне тіло переміщується в певному напрямку лінією А – В, а друге – у відмінному і за лінією С – D, то в їхня можлива зустріч буде подією, яка не задана жодним з окремо взятих причинних рядів. Якщо зустріч двох тіл відбувається, то вона є випадковістю як для першого, так і для другого, а звідси і випливає, що «*випадковість і є зустріч двох незалежних один від одного причинних рядів*» [1, с.335]. якщо ж ми спробуємо встановити причину зустрічі, наприклад, двох різних людей, причому ніхто з них цієї зустрічі не планував і не мав навіть гадки про неї, то виникає питання: а чи не може Бог як Творець світу і людини «влаштувати» таку зустріч? Позитивна відповідь і на цей раз є очевидною, навіть більше: поняття про диво вводиться не лише в епістемологію як один з розділів філософії, а і в саму науку: «входження Бога в життя світу, без порушення закономірності його буття (встановленої Богом!) можливе саме як *видозміна* того, що намічалася раніше ходом подій через «зустріч» різних, до того не пов'язаних одна з одною подій. Без порушення причинних зв'язків Бог може скеровувати перебіг подій так, як це відповідає Його волі, Його Промислові. Таке поняття про диво, яке не принципово не усуває закон причинності, є цілком і до кінця поєднуваним з детермінізмом» [1, с.336].

Одним з найвідоміших прикладів такого дива, про який отець Василь розповідає на наступних сторінках своєї книги, є медично підтвержене і задокументоване зцілення паломниці до місця появи Пресвятої Богородиці у французькому місті Лурд. Зважаючи на велику кількість аналогічних і схожих випадків,

мислитель підсумовує: «якщо безсумнівним є входження Бога в наше життя в цих (без цього непояснюваних) випадках, то немає жодних принципових ускладнень для того, щоб допустити участь Бога в нашому житті і в таких випадках, де можна намагатися звести все до «природного ходу» речей» [1, с.337].

Узагальнення проведеного В.Зеньковським дослідження співвідношення віри і розуму висловлене в положеннях, які по суті справи формулюють православно-християнську концепцію науки: «християнська віра зовсім не усуває вивчення природи, але вона визнає можливість дії Бога в світі – як у межах закону причинності (через «зустріч» двох причинних рядів, незалежних один від одного), так і переступаючи закон причинності. Наука може і повинна шукати «природні» причини того, що здається загадковим або не пояснюваним, але вона не може відкидати можливість дії Бога в світі. Тому немає жодних підстав протиставляти знання віри: християнство визнає права розуму, але визнає і обмеженість розуму. Християнство відкидає лише «автономію» розуму; обмеженість розуму не дозволяє вважати розум таким, що стоїть вище за віру. Віра робить роботу розуму більш зрячою, доповнює розум у тому, що він своїми силами з'ясувати не може. Але віра наша говорить і про надрозумові істини – тут ми повинні зі смиренням визнати межі розуму. Шлях християнина – у поєднанні віри і знання, а не в протиставленні їх, і це стосується не лише світу невидимого, але й світу видимого, який відкривається нам у досвіді» [1, с.342].

В іншому місці мислитель звертає увагу на те, що послідовно проведений агностицизм, прикладом чого, до речі, є філософська система одного з основоположників позитивізму – Герберта Спенсера, приводить до прийняття істин релігії. Так, англійський філософ «визнає, що природа пізнавана лише в своїх «явищах» (в явищах матерії й сили), і визнає, що за межами явищ лежить царина *непізнаного* (звідси і назва цієї позиції «агностицизм» – тобто «вчення про непізнаність природи та буття взагалі»)» [1, с.347]. Але в таких умовах, коли загальним об'єктом науки виступає феноменальний світ, і поряд з ним ідеться про реальність вищого порядку, «визнавши неминучим і необхідним розрізнення сфери «явищ» та їх «ядра», яке міститься за оболонкою явищ, тобто визнавши непізнаність основ буття, людська думка не може на цьому зупинитися. Та потреба людського духа, яка спонукає нас наблизитися до Бога і яка завжди живе в нас, проривається в позиції агностицизму тим, що непізнана сфера буття починає трактуватися в *релігійних* термінах» [1, с.348].

Маємо всі підстави зробити наступні висновки.

Критичний перегляд ідейних основ світогляду та культури, властивий добі постмодерну, далеко не завжди означає

їх усунення. Апеляція до мінливості наукової картини світу і в зв'язку з цим спроба відмовитись від релігії, в першу чергу християнства, не враховує того, що за межами реального світу, а по суті над ним перебуває дійсність набагато вищого рівня. Поразка атеїстичної пропаганди в Україні на межі XX – XXI століть свідчить про те, що незважаючи на суспільні катаклізми, значна частина українського суспільства зберігає традиційні цінності, сформовані протягом останнього тисячоліття за безпосередньої участі православного християнства. Один з багатьох філософів, які є представниками цієї традиції, а саме священник Василь Зеньковський, аналізуючи історію співіснування християнства і науки в Західній Європі доби модерну і постмодерну, розкрив корені секуляризації та породжених нею культурних катастроф. Водночас, спираючись на богословські імперативи Отців Церкви, які представляють перш за все православний Схід християнського світу, спрямовані на гармонізацію головних пізнавальних здібностей людини – віри і розуму, а також на здобутки сучасної науки, мислитель показує, що наука і релігія, особливо в умовах православного дискурсу, не лише не перебувають у конфлікті, а співіснують, доповнюючи одна одну, тобто між ними має місце синергія, перш за все гносеологічна. Визнання абсолютного, надсвітового і надчуттєвого буття є основою для ствердження життєвих, перш за все моральних цінностей кожної окремої людини і цілого суспільства, що в свою чергу дозволяє вести мову про можливість усунення у відповідній царині крайнощів релятивістського та деконструктивістського (дуже часто відверто деструктивного щодо гідності людини) характеру.

Перспективи подальших розвідок, дотичних до обраної нами теми, лежать як у вивченні спадщини Василя Зеньковського з точки зору проблем гносеології, філософії науки та її методології, так і питань ширшого масштабу, пов'язаних з осмисленням сучасного стану історичних форм світогляду.

Список використаних джерел:

1. Зеньковський В.В. Апологетика / Василий Васильевич Зеньковський // Основы христианской философии. – М.: Канон+, 1997. – с. 305-546.
2. Зеньковський В.В. История русской философии / Василий Васильевич Зеньковський / Харьков: Фолио; М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. – 896 с. – (Серия «Антология мысли»).
3. Тейлор Ч. Секулярна доба. Книга перша / Чарльз Тейлор / Пер. з англ. – К.: Дух і літера, 2013. – 664 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
Інститут філософської освіти і науки
Інститут педагогіки і психології
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«АКАДЕМІЯ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ
НАУКИ І ПРАКТИКИ»

ІФОН
10 РОКІВ

ГУМАНІТАРНИЙ КОРПУС

Випуск 3

*Збірник наукових статей
з актуальних проблем
філософії, культурології,
психології, педагогіки та історії*

Київ 2014

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

Інститут філософської освіти і науки

Інститут педагогіки та психології

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«АКАДЕМІЯ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ І ПРАКТИКИ»

*До 10-річчя
Інституту філософської освіти і науки
НПУ імені М.П. Драгоманова*

*До 50-річчя кафедри культурології
НПУ імені М.П. Драгоманова*

ГУМАНІТАРНИЙ КОРПУС

Випуск 3

Збірник наукових статей з актуальних проблем
філософії, культурології, психології, педагогіки та історії

Київ
«Генеза» • 2014

УДК 159.9+1+37+93](063)
ББК 88я431+87я431+74я431+63я431
Г94

Гуманітарний корпус: [збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії] – Випуск 3 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова; ГО «Академія розвитку психологічної науки і практики» / упорядники: Кучеренко Є.В., Русаков С.С. – К. : Генеза, 2014. – 368 с.

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту філософської освіти і науки НПУ імені М. П. Драгоманова (протокол № 5 від 10 грудня 2014 року)

Редакційна колегія:

Артамонова Л.М. – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії Вітчизни Самарської державної академії культури та мистецтв (Росія).

Бойчук М.А. – доктор філософських наук, професор НПУ імені М. П. Драгоманова.

Бондар В.І. – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор Інституту педагогіки і психології НПУ імені М.П.Драгоманова, завідувач кафедри психології і педагогіки НПУ імені М. П. Драгоманова, заслужений працівник освіти України.

Дробот І.І. – доктор історичних наук, професор, директор Інституту філософської освіти і науки НПУ імені М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії та філософії історії НПУ імені М.П.Драгоманова, заслужений діяч науки і техніки України.

Долинська Л.В. – кандидат психологічних наук, професор, заступник директора Інституту філософської освіти і науки НПУ імені М. П. Драгоманова з наукової роботи та міжнародних зв'язків, завідувач кафедри психології НПУ імені М. П. Драгоманова, заслужений працівник освіти України.

Матвієнко О.В. – доктор педагогічних наук, заступник директора Інституту педагогіки і психології НПУ імені М. П. Драгоманова з наукової роботи, професор кафедри педагогіки та методики початкового навчання НПУ імені М. П. Драгоманова.

Матюгін І.Ю. – доктор педагогічних наук, засновник «Школи ейдетики» в Москві (Росія).

Меднікова Г.С. – доктор філософських наук, професор кафедри культурології НПУ імені М. П. Драгоманова.

Митник О.Я. – доктор педагогічних наук, завідувач кафедри практичної психології НПУ імені М. П. Драгоманова.

Можейко М.О. – доктор філософських наук, професор, професор Інституту теології імені святих Мефодія та Кирила Білоруського державного університету (Білорусь).

Приходько Ю.О. – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології і педагогіки Інституту педагогіки і психології НПУ імені М. П. Драгоманова, академік Академії наук вищої школи України.

Синьов В.М. – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор Інституту корекційної педагогіки і психології НПУ імені М. П. Драгоманова, президент Асоціації корекційних педагогів України.

У збірнику подано наукові статті за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Філософія і релігія в просторі сучасної культури» (7-8 листопада 2014 р.) та III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми гуманітарних наук у дослідженнях молодих науковців» (20 жовтня – 16 листопада 2014 р.)

В працях аспірантів, студентів та молодих вчених з України, Польщі, Білорусі та Росії висвітлено актуальні теоретичні та прикладні проблеми психології, філософії, культурології, історії, педагогіки, а також представлено міждисциплінарні пошуки та здобутки.

ISBN

Упорядники:

Кучеренко Є.В. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології і педагогіки НПУ імені М.П. Драгоманова.

Русаков С.С. – кандидат філософських наук, старший викладач кафедри культурології НПУ імені М.П. Драгоманова, заступник директора Інституту філософської освіти і науки НПУ імені М.П.Драгоманова з соціально-виховної роботи.

Друкуються за оригінальними авторськими текстами.

Редакційна колегія не несе відповідальності за авторську редакцію поданих матеріалів та не завжди поділяє думку авторів.

© Автори статей, 2014

© Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2014

© ГО «Академія розвитку психологічної науки і практики», 2014

© Видавництво, 2014

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ГУМАНІТАРНИЙ КОРПУС

Випуск 3

**Збірник наукових статей з актуальних проблем
філософії, культурології, психології, педагогіки та історії**

Матеріали

*Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
«Філософія і релігія в просторі сучасної культури»
(7-8 листопада 2014 р.)*

Матеріали

*III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
«Актуальні проблеми гуманітарних наук у дослідженнях молодих науковців»
(20 жовтня – 16 листопада 2014 р.)*

Друкується за оригінальними авторськими текстами.

Редакційна колегія не несе відповідальності
за авторську редакцію поданих матеріалів.

| | |
|----------------------------------|-------------------------|
| <i>Верстка та оригінал-макет</i> | <i>Клименко Євгенія</i> |
| <i>Обкладинка</i> | <i>Клименко Євгенія</i> |
| <i>Фото на обкладинці</i> | <i>Левіт Геннадій</i> |

Формат 80x64/¹⁶

Віддруковано з оригіналів

Наклад 100 примірників

Гарнітура РТ

Ум. друк. арк. 21,39. Обл. вид. 21,51.

ЗМІСТ

| | |
|--|----|
| ДЕРРИДА И РЕЛИГИЯ: ПРОБЛЕМА ВЕРЫ И ЗНАНИЯ В ТОПИКЕ ДЕКОНСТРУКЦИИ <i>Азарова Юлия Олеговна</i> | 3 |
| «ВІДКРИТИЙ» ТВІР У. ЕКО В КОНТЕКСТІ ЕСТЕТИЧНИХ СТРАТЕГІЙ СУЧАСНОЇ МУЗИКИ <i>Балакірова Світлана Юріївна</i> | 7 |
| БИБЛИОТЕКА КАК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРЫ: КЛАССИКА-НЕКЛАССИКА- ПОСТНЕКЛАССИКА <i>Барма Олег Анатольевич</i> | 10 |
| «ВОСКРЕСІННЯ АВТОРА» ЯК АЛЬТЕРМОДЕРНА МОДЕЛЬ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ПОЕЗІЇ СЕРГІЯ ЖАДАНА) <i>Більченко Євгенія Віталіївна</i> | 15 |
| ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КУРИКУЛУМУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ В АВСТРІЇ <i>Биндас Олена Миколаївна</i> | 19 |
| ТРАНСЦЕНДЕНТАЛЬНА МЕДИТАЦІЯ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ <i>Бойчук Микола Андрійович</i> | 23 |
| ЕСЕНЦІАЛІСТСЬКІ ТЛУМАЧЕННЯ ФЕМІННОСТІ У СУЧАСНОМУ МИСТЕЦТВІ <i>Буланова-Дувалко Людмила Федорівна</i> | 26 |
| ОСНОВИ ПРОГРАМУВАННЯ ЗАНЯТЬ З ВИКОРИСТАННЯМ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ <i>Верховська Марина Володимирівна</i> | 28 |
| ВІЗУАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ СУЧАСНОГО КІНО В ОСМИСЛЕННІ ЕКЗИСТЕНЦІЙНИХ ПРОБЛЕМ <i>Ворожейкін Євген Петрович</i> | 32 |
| ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙ РЕЛІГІЙНОГО ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ В ПОСТКОЛОНІАЛЬНИЙ ПЕРІОД <i>Гаврилюк Володимир Васильович</i> | 35 |
| КОНЦЕПЦІЯ «РУСЬКИЙ СВІТ» ЯК ВИКЛИК УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВНОСТІ <i>Галіченко Максим Володимирович</i> | 37 |
| МІФОГЕОГРАФІЯ: ФЕНТЕЗІ ДЖ.ТОЛКІНА <i>Гурова Інна Володимирівна</i> | 39 |

| | |
|---|----|
| ОСМИСЛЕННЯ НОВОГО ЗАПОВІТУ В ТЕОЛОГІЇ ПАУЛЯ ТІЛІХА <i>Данканіч Артем Сергійович</i> | 43 |
| ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ТУРИСТИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА «СТРУСТО» В РАМКАХ ОРГАНИЗАЦИИ СЕМЕЙНОГО ТУРИЗМА <i>Делец Каролина Сергеевна</i> | 45 |
| ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ У ПІДЛІТКІВ <i>Деміда Соломія Михайлівна, Носок Марія Сергіївна</i> | 49 |
| ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ МАСОВОЇ КУЛЬТУРИ В СУСПІЛЬСТВІ ТОТАЛІТАРНОГО ТИПУ <i>Демура Оксана Олександрівна</i> | 53 |
| ЕСТЕТИЗАЦІЯ ЗЛА У ПОПУЛЯРНІЙ КУЛЬТУРІ <i>Адам Анджей Добжиньскі</i> | 55 |
| КОНОТОПСЬКА БИТВА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ <i>Друженець Алла Вадимівна</i> | 59 |
| ПРОБЛЕМА КАТЕГОРІАЛЬНОЇ СПЕЦИФІКАЦІЇ ФЕНОМЕНІВ ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНА ТЕОЛОГІЯ, ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНА АНТРОПОЛОГІЯ, ФІЛОСОФІЯ КЛАСИЧНОГО ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ <i>Ємельяненко Ганна Дмитрівна</i> | 62 |
| ВІРТУАЛІЗАЦІЯ ДУМКИ У ДРЕВНЬОІНДІЙСЬКІЙ ФІЛОСОФСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ <i>Здоровенко Валентина Василівна</i> | 64 |
| МОЖЛИВОСТІ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА В ОСЯГНЕННІ ПОТЕНЦІАЛІВ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ <i>Здоровенко Віктор Васильович</i> | 68 |
| МУЗИКА ЯК КРИТЕРІЙ СТРАТИФІКАЦІЇ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ <i>Здоровенко Лілія Вікторівна</i> | 71 |
| РОЛЬ ГЕНДЕРА В «ШАБЛОНІФІКАЦІЇ» ВОСПРІЯТТЯ ИСКУС- СТВА КАК НОСИТЕЛЯ ФИЛОСОФСКИХ ИНТЕНЦИЙ <i>Зубатенко Валерия Сергеевна</i> | 73 |
| ЕСТЕТИЗАЦІЯ ПОПУЛЯРНОГО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ ФЕНОМЕНА ДУХОВНОСТІ <i>Ігнатова Лариса Петрівна</i> | 78 |
| ІНТЕГРАТИВНИЙ ЗВ'ЯЗОК ХРИСТІЯНСТВА ТА ФІЛОСОФІЇ В ПОСТ- КЛАСИЧНУ ЕПОХУ <i>Каменєва Тетяна Віталіївна</i> | 79 |
| ФІЛОСОФСЬКА ТРАНСКРИПЦІЯ ДЕІДЕОЛОГІЗАЦІЇ <i>Карпенко Андрій Олексійович</i> | 82 |

| | |
|--|-----|
| ДО ПИТАННЯ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ В УКРАЇНІ <i>Карпова Людмила Олександрівна</i> | 85 |
| УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО У ПОШУКАХ ОСВІТНЬОГО ІДЕАЛУ <i>Кислий Анатолій Олександрович</i> | 89 |
| МІЖДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ШВЕЦІЇ У 60-ТІ РОКИ XVI СТОЛІТТЯ <i>Коваль Олеся Олексіївна</i> | 96 |
| ФАКТОР НЕОРЕЛІГІЙ У СВІДОМОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ <i>Кожушко Тетяна Валеріївна</i> | 100 |
| ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО. ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ <i>Колодко Арсен Ігорович</i> | 103 |
| КОНЦЕПЦІЯ ІНТЕРНЕТ ОСОБИСТОСТІ. ВЗАЄМОДІЯ ТА ВПЛИВИ РЕАЛЬНОГО ТА ВІРТУАЛЬНОГО «Я» <i>Конончук Юрій Васильович</i> | 107 |
| CHARAKTERYSTYKA PONOWOCZESNEGO SPOŁECZEŃSTWA NA PRZYKŁADZIE NOWEJ DUCHOWOŚCI <i>Roman Kordonsky, Ewelina Marta Maczka</i> | 111 |
| ТІЛЕСНІСТЬ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРФОРМАТИВНИХ ПРАКТИКАХ <i>Корнєєва Тетяна Олександрівна</i> | 122 |
| ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПОСТКОЛОНІАЛЬНОЇ КРИТИКИ У ФІЛОСОФСЬКІЙ ПРОБЛЕМАТИЦІ СУЧАСНОСТІ <i>Кузін Віталій Вікторович</i> | 126 |
| САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК ЧИННИК ЇЇ СУБ'ЄКТИВНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ <i>Курочка Катерина Володимирівна, Міщук Юлія Дмитрівна</i> | 132 |
| ІНТЕРНЕТ-ВИМІР ЯК ОДНА З МОЖЛИВОСТЕЙ САМОРОЗВИТКУ І САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ <i>Кух Людмила Петрівна</i> | 135 |
| РОЗВИТОК ПОЛТАВСЬКОГО ЄПАРХІАЛЬНОГО ЖІНОЧОГО УЧИЛИЩА (1868 – 1918) <i>Кущенко Юлія Сергіївна</i> | 137 |
| ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТЕОРІЇ СУБОСОБИСТОСТЕЙ З ПОЗИЦІЙ ПСИХОСИНТЕЗУ <i>Кучеренко Єгор Валерійович, Лук'яненко Геннадій Тимофійович</i> | 141 |
| ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДИТЯЧИХ СТРАХІВ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ <i>Ларін Дмитро Ігорович</i> | 145 |

| | |
|--|-----|
| РЕЦЕПЦІЯ РЕЛІГІЙНОСТІ М. І. КОСТОМАРОВА В СУЧАСНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ <i>Левицька Оксана Михайлівна</i> | 148 |
| СЕКУЛЯРИЗАЦІЯ ХРИСТІЯНСЬКОГО КОНЦЕПТУ ВІРИ В ФІЛОСОФІЇ КАНТА <i>Левченко Тетяна Григорівна</i> | 151 |
| МІСТО СВЕРДЛОВСЬК. МИНУЛЕ Й СЬОГОДЕННЯ <i>Макєєва Альона Ігорівна</i> | 155 |
| ОСНОВИ ЕПІСТЕМОЛОГІЇ ПРАВОСЛАВ'Я ДОБИ ПОСТМОДЕРНУ (ЗА «АПОЛОГЕТИКОЮ» ОТЦЯ ВАСИЛЯ ЗЕНЬКОВСЬКОГО) <i>Матюшко Богдан Костянтинович</i> | 159 |
| ФІЛОСОФУВАННЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ ПРОЕКТ СУЧАСНОСТІ <i>Меднікова Галина Сергіївна</i> | 168 |
| КУЛЬТУРА ПОСТМОДЕРНА: ПОТЕРЯ ОБРАЗА <i>Мовчан Вера Серафимовна</i> | 172 |
| ГЕНДЕРНЫЕ РАЗЛИЧИЯ В ПЕРИОД КРИЗИСА СРЕДНЕГО ВОЗРАСТА <i>Моисейкина Анна Георгиевна</i> | 176 |
| ФЕМІНІСТИЧНА МЕТОДОЛОГІЯ ЯК ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПРОСТОРУ <i>Монахова Наталія Вікторівна</i> | 180 |
| ІНТЕРАКТИВНІСТЬ VS ІНТЕРПАСИВНІСТЬ: ПИТАННЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ СМISЛУ <i>Муха Ольга Ярославівна</i> | 184 |
| «ОБРАЗ» ТА «ЗОБРАЖЕННЯ» У ВІЗУАЛЬНІЙ КОМУНІКАЦІЇ <i>Назаренко Марія Сергіївна</i> | 187 |
| ГАРМОНІЯ ЯК ПРОЯВ ДУХОВНОСТІ ЛЮДИНИ МИСТЕЦТВА МОДЕРН <i>Оборська Світлана Валентинівна</i> | 190 |
| ВЛИЯНИЕ ВНЕШНИХ ФАКТОРОВ НА РЕШЕНИЕ «КРЕСТЬЯНСКОГО ВОПРОСА» ВО 2-й ПОЛОВИНЕ 20-х – НАЧАЛЕ 50-х ГОДОВ XIX в. <i>Ожиганов Дмитрий Игоревич</i> | 194 |
| ВНУТРІШНЯ ФОРМА СЛОВА У ГЕРМЕНЕВТИЧНОМУ АНАЛІЗІ РЕЛІГІЙНОГО ДИСКУРСУ <i>Остащук Іван Богданович</i> | 199 |
| ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ЯК «ТЕОЛОГІЧНЕ МІСЦЕ» ДОСЛІДЖЕННЯ ЧУДЕС ІСУСА <i>Пальчик Андрій Олександрович</i> | 203 |

| | |
|---|-----|
| КОНЦЕПЦІЯ РЕЛІГІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ВИВЧЕННІ СПІЛЬНОТИ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН-БАПТИСТІВ <i>Панич Олена Іванівна</i> | 207 |
| ТРАНСФОРМАЦІЯ НАРАТИВУ СПАСІННЯ У ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОТЕСТАНТИЗМІ <i>Панченко Марина Григорівна</i> | 211 |
| НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ПРОДУКТ ЯК ЗАСІБ ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДІ ДО НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРИКЛАДІ СЕРІАЛУ «ТЕОРІЯ ВЕЛИКОГО ВИБУХУ» <i>Парадзінська Дарія Олегівна</i> | 215 |
| ДО ПРОБЛЕМИ ДЕФІНІЦІЇ ПОНЯТЬ ЕКОНОМІКИ КУЛЬТУРИ <i>Пархоменко Ірина Ігорівна</i> | 218 |
| РОЛЬ СЕМЬИ В РАЗВИТИИ ЛИЧНОСТИ ДЕТЕЙ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ <i>Петрова Елена Константиновна</i> | 223 |
| СОЦИОКУЛЬТУРНАЯ РЕАБИЛИТАЦИЯ В УЧРЕЖДЕНИЯХ КУЛЬТУРЫ <i>Петровская Анна Юрьевна</i> | 226 |
| УТИСКИ ПРЕСИ ПОЛТАВЩИНИ 1905-1906 РР. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ГАЗЕТИ «ГРОМАДСЬКА ДУМКА») <i>Подобна Євгенія Володимирівна</i> | 233 |
| ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ ДУХОВНОСТІ В ЕПОХУ ІНФОРМАЦІЙНО- ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ <i>Поліщук Наталія Володимирівна</i> | 237 |
| РЕЛІГІЯ У ДУХОВНОМУ ВДОСКОНАЛЕННІ ЛЮДИНИ <i>Процик Леся Лукашівна</i> | 242 |
| РЕЛІГІЯ І ТЕХНОЛОГІЇ. МЕДІААРХЕОЛОГІЯ ТА СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО <i>Пруденко Яніна Дмитрівна</i> | 246 |
| СЕЛФІ ЯК АВТОПОРТРЕТ МІЛЕНІАЛІВ <i>Пятковська Юлія Вікторівна</i> | 250 |
| ТЕЛЕСЕРІАЛ ЯК ЯКІСНИЙ АВТОРСЬКИЙ ПРОДУКТ В КОНТЕКСТІ ПОПУЛЯРНОЇ КУЛЬТУРИ <i>Русаков Сергій Сергійович</i> | 253 |
| РОЛЕВОЕ ДВИЖЕНИЕ В КОНТЕКСТЕ ОРГАНИЗАЦИИ ДОСУГА В МОЛОДЕЖНЫХ СУБКУЛЬТУРАХ <i>Савченко Екатерина Александровна</i> | 255 |
| ПРОБЛЕМА СТРЕСУ В ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ <i>Сапегін Роман Олександрович</i> | 259 |

| | |
|--|-----|
| ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ІНТЕРНЕТ-ПРОЕКТА «БУДЬ МУДРИМ» В МОЛОДІЖНОЇ СРЕДЕ | |
| <i>Смирнов Артём Андреевич</i> | 261 |
| ПЕРЕОСМЫСЛЕНИЕ СОТЕРИОЛОГИИ ЕВАНГЕЛИЗМА В ПОСТМОДЕРНОМ БОГОСЛОВИИ | |
| <i>Соловий Роман Павлович</i> | 266 |
| МЕДІАТЕКСТ І КУЛЬТУРНА КАРТИНА СВІТУ ЛЮДИНИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДОБИ | |
| <i>Стецюра Катерина Олександрівна</i> | 270 |
| ЧАК ПАЛАНІК В ОЧАХ МАСОВОГО ЧИТАЧА | |
| <i>Ступак Яна Олександрівна</i> | 272 |
| РОЗВАЖАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ СУЧАСНОГО МУЗЕЮ | |
| <i>Супрунчук Олександра Павлівна</i> | 275 |
| PRZEobrażENIA ŚWIATA ARABSKIEGO W UTWORACH ARABSKICH WYKONAWCÓW MUZYKI RAP | |
| <i>Sygidus Kamil</i> | 277 |
| ПОНЯТТЯ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У КОНТЕКСТІ ЗАРУБІЖНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕОРІЙ | |
| <i>Тищенко Іванна Анатоліївна</i> | 286 |
| ВИНИКНЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: НЕОБХІДНІСТЬ ЧИ УМОВНІСТЬ | |
| <i>Ткачук Наталія Миколаївна</i> | 290 |
| ЦІННІСНІ ОБРИСИ СВІТУ В КОНТЕКСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ДОСВІДУ МИСТЕЦТВА | |
| <i>Тоїчкіна Світлана Андріївна</i> | 293 |
| ДІАЛОГІЧНЕ ВИВЧЕННЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ (УКРАЇНОЗНАВЧИЙ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ) | |
| <i>Уліщенко Андрій Борисович</i> | 297 |
| ІНТЕРНЕТ ЯК ФОРМА КУЛЬТУРИ ХХІ СТОЛІТТЯ | |
| <i>Хоменко Глеб Володимирович</i> | 304 |
| КУЛЬТУРНІ ФОРМИ БУТТЯ ФІЛОСОФІЇ | |
| <i>Христокін Геннадій Володимирович</i> | 307 |
| СЛАБКІ СТОРОНИ ІМАНЕНТНОГО ПІДХОДУ ДО СПРАВИ ПОЕТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ (КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ) | |
| <i>Цибулько Володимир Олександрович</i> | 311 |

| | |
|---|-----|
| СУЧАСНЕ ТЕЛЕБАЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ НАВІЮВАННЯ ТА ПСЕВДОУКОРИНЕННЯ ЛЮДИНИ <i>Цимбал Тетяна Володимирівна</i> | 315 |
| ПОШУК АВТЕНТИЧНОСТІ ЛЮДИНИ ЯК БАЗОВИЙ КРИТЕРІЙ ДУХОВНОСТІ <i>Чворсюк Ольга Павлівна</i> | 318 |
| РЕЛІГІЙНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКА ЯК УМОВА ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ <i>Чворсюк Ольга Павлівна</i> | 321 |
| БОГОСЛОВСКАЯ ЭСТЕТИКА В СОВРЕМЕННОЙ ПРАВОСЛАВНОЙ ТЕОЛОГИИ <i>Черноморец Евгения Матеевна</i> | 324 |
| КИЇВСЬКА ІДЕЯ В СУЧАСНОМУ РЕЛІГІЙНО-КУЛЬТУРНОМУ ДИСКУРСІ <i>Черноморець Юрій Павлович</i> | 328 |
| ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ШЛЮБНИХ СТОСУНКІВ <i>Шампаніна Вікторія Борисівна</i> | 333 |
| ЗВ'ЯЗОК МІЖ ЦІННІСНИМИ ОРІЄНТАЦІЯМИ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ <i>Шаповалов Андрій Сергійович</i> | 336 |
| Л. ФОН РАНКЕ. УТВЕРДЖЕННЯ ПРИНЦИПУ ІСТОРИЗМУ Й ОБ'ЄКТИВНОСТІ В ІСТОРИЧНІЙ НАУЦІ <i>Шарпінський Сергій Сергійович</i> | 339 |
| КУЛЬТУРНА МАРГІНАЛЬНІСТЬ ТА КУЛЬТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ, ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА, В КОНТЕКСТІ РОМАННОЇ ТВОРЧОСТІ <i>Шевченко Оксана Володимирівна</i> | 344 |
| ГІПЕРТЕКСТ ЯК РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СПЕЦИФІКИ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ <i>Шевчук Юлія Анатоліївна</i> | 347 |
| МИСТЕЦТВО ДОБИ «НОВИХ» МЕДІА: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЖАНРОВОЇ ЕВОЛЮЦІЇ <i>Шелупахіна Катерина Миколаївна</i> | 349 |
| МЕТОДОЛОГІЯ ВИВЧЕННЯ ЛІБЕРАЛЬНОЇ ТЕОЛОГІЇ ГАВРІЙЛА КОСТЕЛЬНИКА <i>Шеремета Оксана Юліанівна</i> | 353 |
| АМБІВАЛЕНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНО-ГУМАНІСТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ <i>Шувалов Олександр В'ячеславович</i> | 357 |